

Reisebrev fra ICA Congress i Seoul 2016

av Marianne Høiklev Tengs

International Council on Archives (ICA) er en global arkivsammenslutning, og i samarbeidets ånd er vi tre stykker som reiser sammen. Marianne er NAs styreleder, Vilde er nyvalgt president i Section of Professional Associations (SPA) og Geir er avtroppende leder av Section for Archival Education and Training (SAE). Selve kongressen gikk over fire dager og vi deltok på forskjellige arrangementer. Lesebrev fra Vilde og Geir kan leses på www.arkivrad.no

Seoul er jo et stykke unna, og for oss nordmenn innebar det en reise på 14-15 timer. Det gir nye stempler i passet, hovne bein og en viss forvirring de første dagene. Er klokka 16.00 eller 24.00? Kroppen sier det første, men uret viser det siste... Det er en fordel at programmet er i gang allerede fra første dag slik at man må få etablert en god døgnrytme ganske kjapt enten man vil eller ei.

Ved å legge arrangementet til Asia kommer det mange muligheter for å lære mer om arkivhverdagen helt andre steder i verden enn den vi nordmenn kjenner. Innlegg fra Sør-Korea, Kina, Japan, Vietnam, Saudi-Arabia, Oman, India, Mongolia og andre land bidrar til å utvide horisonten. Mottoet for kongressen var «Archives, Friendship and Harmony». Kanskje litt svulstig og lite konkret for oss nordboere, men samtidig en fin påminnelse om at vi er en del av et fellesskap og vil hverandre det beste. Vi deler erfaringer, nye løsninger, frustrasjoner og håp om en bedre arkivhverdag enten vi jobber i privat eller offentlig sektor, digitalt eller analogt, alene eller i et stort fagfellesskap og på tvers av landegrenser.

Sør-Korea ligger langt fremme når det gjelder blant annet mobilteknologi, og dermed var det innlegg fra flere av de store aktørene. De markerte seg også på utstillingsområdet, men der kunne vi også flette tradisjonelle koreanske bånd, lage notisbøker og trykke postkort. Det moderne og det historiske levde godt side om side.

På denne typen møter er det inspirerende innlegg fra personer som vi nok ikke får lokket til våre nasjonale arrangementer med det første. Google presenterte sitt «Tech and culture»-program hvor verdens kunstsatter gjøres digitalt tilgjengelig for alle og ny kunst skapes på utradisjonelle måter, og ledere fra forskjellige FN-organisasjoner deler sine erfaringer med arkiv og dokumentasjon. Nesten 260 foredragsholdere fra 58 land gir stort mangfold!

Analyzing Information Culture

Dagen før ICA-møtet starter var det forskjellige workshoper. Denne ble holdt av blant annet Gillian Oliver som har skrevet boken «Records Management and Information Culture. Tackling the people problem» sammen med Fiorella Foscarini. Flere av dere husker sikkert Fiorellas inspirerende og tankevekkende innlegg på Arkivmøtet i april som var basert på innholdet i boken. Denne gangen fikk vi mulighet til å prøve ut noen av verktøyene Gillian og Fiorella arbeider med å utarbeide. Hvordan måler man kultur for dokumentasjon og informasjonshåndtering i organisasjoner? Hvordan tolker man svarene man får? Og hvordan forholder man seg til at vi som jobber med arkiv og dokumentasjon kan oppleves som en del av utfordringene på dette området?

Oliver og Foscarinis modell er basert på en pyramide med tre nivåer. Øverst har vi de mest sentrale verdiene som også vil være vanskeligst å gjøre noe med; respekt for faget, preferanser når det gjelder hvordan man tilegner seg og deler informasjon, språk og infrastruktur. På det neste nivået finner vi informasjonsrelatert kompetanse og kunnskap om lovmessige og andre regulerende forhold. På nederste nivå er tilliten til systemene som er i bruk og virksomhetens rutiner og retningslinjer for bruk av disse.

Ved å analysere disse tre nivåene vil man avdekke status og være i stand til å utforme tiltak. På workshopen gjennomgikk vi fiktive oppsummeringer av intervjuer og analyserte disse på bakgrunn av modellen. Vi avdekket raskt hvilke mekanismer som var i bruk for å unngå å benytte seg av virksomhetens arkivsystemer og rutiner, og intervjuguiden adresserer også årsakene til at disse løsningene ikke alltid er tatt i bruk i henhold til virksomhetens mål.

Det var morsomt og lærerikt å delta. På konferanser blir det ofte presentert tema på et overordnet nivå, men her fikk vi prøve oss på noe som var veldig konkret og som vi deltakere har erfaring med fra vårt vanlige liv.

Restoration of Disaster-affected Documents in Japan

Japan rammes relativt ofte av jordskjelv. En konsekvens av jordskjelv kan være tsunami og oversvømmelser, og ofte er det også branner som oppstår. For å virkelig toppe det hele vil det også ofte være strømstans som vanskeliggjør arbeidet med å redde arkivmaterialet ytterligere. En ulykke kommer altså sjelden alene. Det gjør at japanere har lang erfaring i å redde og restaurere dokumenter som er blitt utsatt for blant annet vannskader. Mange små byer og administrasjonsheter har ikke ressurser til å bygge hus som er sikre mot denne typen skader, og dermed skjer ulykker jevnlig.

På workshopen ble det gitt en presentasjon av hvordan denne typen hendelser blir håndtert, og så var det en omfattende øvelse hvor vi fikk prøve oss i praksis. Dokumenter ble rensset for forurenset vann og skitt, tørket, restaurert og indeksert. Mange av dere jobber, i likhet med meg, i fulldigitale arkiv. Likevel er det nok flere av dere som, også i likhet med meg, har opplevd vannlekkasjer i magasiner både en og flere ganger. Det var morsomt å prøve seg som «dokumentredder», og det var også rørende å høre hvordan det ble mobilisert til dugnad i Japan når denne typen hendelser fant sted. Folk klippet ut A4-ark i papp og sendte inn i hopetall for å bidra med sitt i prosessen med å tørke skadede dokumenter.

I takt med klimaendringene skjer denne typen ulykker oftere og oftere i Japan. Kanskje er det flere av oss som må planlegge for at ekstremvær og andre hendelser kan påvirke materialet vi har ansvaret for? Det var på et vis beroligende å høre at alle kan bidra med restaurering etter denne typen skader. Utstyret som trengs er enkelt å få tak i, og eksperter trengs i hovedsak for å vurdere skadene og ha et overoppsyn med arbeidet som gjøres.

Åpningsseremoni og Key Note ved John Hocking (FN)

28. september er utpekt som The Day for Access to Information av FN. Den skal markeres for første gang i år, og plasseringen av ICAs kongress var ikke tilfeldig. Sør-Korea har en lang og stolt tradisjon med å ta vare på og tilgjengeliggjøre dokumentasjon for landets innbyggere. Under åpningen av kongressen ble det også understreket at det å bli sett og hørt som menneske, blant annet gjennom dokumentasjon, er en menneskerettighet. For mange grupper har dette i lange perioder vært vanskelig. Kvinner, minoriteter og andre har blitt usynliggjort og dermed ikke fått sine rettigheter ivaretatt.

John Hocking trakk linjene fra frøhvelvet på Svalbard som er et av menneskehetens viktigste arkiv og videre til Rwanda og dokumentasjonen som ble samlet etter folkemordet. I frøhvelvet er det allerede gjort uttak av blant annet korn fra Syria. Krigen har medført at

landområder som ble brukt til dyrking er ødelagte og utilgjengelige. «Arkivet» gjør det mulig å starte på nytt.

I Rwanda inneholder arkivene historier om både grusomheter og tilgivelse. Et felles arkiv sikrer at historien ikke blir skrevet om i ettertid, men bevares. Det samme gjelder arkivene etter krigen på Balkan. I de situasjonene hvor grusomheter ikke kan stoppes eller unngås kan de uansett dokumenteres slik at menneskeheten kan lære av det som skjedde. Det finnes dokumenter, filmer, bilder og annet materiale som forteller historien.

Det er mange slike historier i FNs arkiver. Nå har de bygget sitt første arkiv i Tanzania. Her får også ungdommer fra nærmiljøet mulighet til å ta en utdanning innen arkivfaget i et flunkende nytt og moderne bygg. ICA støtter dette arbeidet, og organisasjonen bidrar dermed konkret til utviklingen av arkivfaget i Tanzania.

Glimmers of Identity and Beacons of Justice: The role of administrative records in achieving justice for survivors of childhood abuse - Gerard Foley og Debra Rosser

Australia har, sammen med mange andre land, en lang historie med brudd på menneskerettigheter for minoritetsgrupper. Flere prosjekter er gjennomført for å bøte på uretten som er begått. Dokumentasjonen som er funnet og tilgjengeliggjort viser blant annet en språkbruk uten respekt for menneskene som ble omtalt. For mange finnes det ingen dokumentasjon fra deres første 18 leveår, og andre opplever at det som finnes får plass på 9-10 linjer på et ark. Resten er ødelagt eller ble aldri funnet verdig dokumentasjon.

Barn ble sendt til Australia fra England, de ble tatt fra familiene sine i Australia og plassert enten hos nye familier eller på barnehjem. Dette skjedde helt opp til på 70-tallet, og det har vært en stor jobb å få rettet opp i noe av uretten som ble begått. Hva er livet ditt hvis det ikke finnes bevis og dokumentasjon for at du har en familie? Hva skjer med identiteten din hvis du ikke får kunnskap om hvor du ble født, hvem du lekte med da du var liten og alle de andre puslespillbitene som utgjør et liv? Mange har ingen bilder og det finnes lite informasjon om dem. Det smerter å ikke vite, og samtidig var det smertefullt for mange å faktisk få vite.

Materialet som nå er digitalisert og tilgjengeliggjort har vært vanskelig å håndtere både for arkivarene og for dem det gjelder. Australia har vært gjennom en lang prosess, og likevel opplevde vi senest i august i år at avisen The Guardian publiserer dokumentasjon om overgrep og urett som rammer flyktninger som er plassert av australske myndigheter på øya Nauru. Historien gjentar seg...

Witnesses to the truth: managing the records of difficult times – Guy Berthiaume

I Canada har det også vært dokumenterte overgrep mot befolkningsgrupper. Barn av urbefolkning ble sendt på internatskoler i tusentalls. Over 7000 overlevende har nå fortalt sine historier. Noen har gjort det for å dele den og andre ønsket ikke at deres historie skulle bli offentlig. Men alle ble hørt. Prosjektet som ble etablert for å dokumentere det som skjedde besøkte sju byer i Canada. De hadde med seg dokumenter og en samling av bilder fra forskjellige skoler og andre institusjoner. For mange ble dette første gang de så bilder av seg selv om barn. Noen fant ikke seg selv, men kjente igjen andre.

Arkivarene opplevde mange dilemmaer. Det kan være en vanskelig balansegang mellom å gjøre historien kjent og samtidig beskytte dem som er involvert. For flere ble opplevelsene

vanskelig å takle. De arbeidet med dokumentasjon om overgrep, historier om små barn som ble syke og døde alene. Foreldrene fikk verken lov til å få det syke barnet hjem for å dø eller for å begrave det i nærheten av hjemmet etter at barnet døde. Brev som viser byråkratisk krangling om betaling av transport av en liten død kropp kan være tøft selv om det skjedde for mange år siden.

For meg var dette viktige påminnelser. Vi håndterer materiale som påvirker andres liv. Måten vi behandler det på sier noe om oss som mennesker og vårt samfunn. Har vi respekt for dem som er omtalt? Har vi mulighet for å prate om det som er vanskelig i jobben vår på en trygg og omsorgsfull måte? Jeg håper det. Urett skjer den dag i dag – også i Norge.

The Bigger Picture – tre innlegg om digital forvaltning ved Anne Lyons, Kenneth Thibodeau og Katharine Stuart

Australia har i flere år jobbet med å fremme digital informasjon. Den skal skapes digitalt, administreres digitalt og bevares digitalt. Informasjonen skal være autentisk, pålitelig, brukbar og gjenbrukbar. Nasjonalarkivet har revidert måten de arbeider på med tanke på hvordan deres rolle passer inn i dette, og Anne Lyons presenterte arbeidet som er gjort.

Konklusjonen var at de må samarbeide mer med andre aktører. Det kan jo høres kjent ut? Metoden med sanksjoner og trusler har ikke fungert og vil trolig heller aldri gjøre det. I stedet har de laget enkle verktøy som er gjort tilgjengelige på nett. Her kan virksomheter og organisasjoner måle sin digitale kompetanse og sine løsninger, og samtidig får de tips til hvordan de kommer videre. Verktøyet kan brukes når som helst, og 99 % av målgruppen benytter seg av det.

Nasjonalarkivet skal også arbeide med utadrettet. Det er vanskelig å bli sett og hørt internt for mange som jobber i arkiv. Dette har med språk, kultur og andre barrierer å gjøre. Nasjonalarkivet har en ambisjon om å bli enda mer synlig. De vil gå bra å bruke «red tape» til å gå på den røde løperen.

Kenneth Thibodeau fulgte opp med et innlegg hvor han forsøkte å finne løsningen på hvordan vi river ned de usynlige veggene, i dette tilfellet hvordan vi finner løsninger for kategorisering som både er hensiktsmessige for alle parter, men samtidig ikke for rigide og kompliserte. Han ønsker seg et universelt verktøy for tilgjengeliggjøring av dokumentasjon. Innlegget tok utgangspunkt i «Systemic Functional Linguistics» og «Graph theory» som verktøy. Det første begrepet er ukjent for meg, men i en modell ble det forklart at der tradisjonelle arkivfag behandler ekte dokumenter vil SFL (min forkortelse) se på hva slags språk som er brukt, er det skrift, tale eller noe annet og det ser på formålet med teksten og hvordan språket er brukt. Her skiller det seg altså fra «tradisjonell» arkivfaglig analyse som ser på hvilken kontekst dokumentet er skapt i, hvem som var involvert i opprettelsen av dokumentet og hvilke roller de hadde og så videre.

Graph theory baserer seg på at arkivrelevante metadata finnes i mange generiske applikasjoner (e-post, sosiale medier, samhandlingsrom med mer). Når volumet og variasjonen blir stor kan dette brukes til å hente ut arkivrelevant informasjon. I Enron-saken var det for eksempel veldig nyttig å få tilgang til logger over e-postkorrespondansen. Hvem pratet med hvem? Hvor var det interessante koblinger?

Han argumenterer altså for nye og spennende ideer rundt lagring og bruk av arkivmateriale. Selv om dette kan virke i overkant teoretisk var det interessant. Vi «låser» oss jo fort i Noark-modeller og arkivnøkler, men verden kan altså sees på mange måter.

Siste innlegg i denne delen av fra Australia (igjen). Katharine Stuart pratet om «digital government», altså digital forvaltning. Hun mente det var store motsetninger mellom det å være digital og det å drive forvaltning. Forvaltningen skal utøve politikk gjennom lover og institusjoner. Det digitale er sosialt, mobilt, rettet mot konsum og kan foregå i skyen.

Mange som jobber med arkiv i digital forvaltning synes det er krevende. Det er behov for en annen type kompetanse enn tidligere, mengden informasjon som skal håndteres er større og en rekke nye problemstillinger må avklares. På topplisten over utfordringer finner vi også det faktum at digital informasjon oppleves som å være i bevegelse og en manglende forståelse av hva dokumentforvaltning innebærer hos dem som jobber med IT.

Digital forvaltning er et konsept som er i konstant endring. Australia er på vei og jobber aktivt med å bli ledende på området. Arkivfaget er en nødvendig del av det som foregår. Hayes konkluderte med at digital forvaltning krever økt digital kompetanse – også i arkivene.

Haeinsa Temple

Arrangørene hadde lagt opp til utflukter de siste par dagene for dem som ønsket å se mer av både Seoul og Sør-Korea i løpet av oppholdet. Jeg fikk gleden av å delta på en overnattingstur til et tempel. Ved første øyekast trodde jeg programmet hadde en feil der det sto at lysene ble slukket 21.00 og vekking skulle skje 02.50, men det var **ikke** en feil. Vi skulle leve som munkene gjør, og de står opp tidlig. Dagen er styrt av seremonier og faste gjøremål fra tidlig til sent.

Det var nokså kummerlige overnattingsforhold med sovesal, et teppe som madrass og en temperatur som vi sjelden opplever selv på gode sommerdager i Norge. Det ble dermed lite søvn, men sansene var kanskje også derfor ekstra skjerpet dagen etter? Vi lærte å hilse på

både munker og Buddha, og vi fikk oppleve morgenseremonier og bønneritualer i tempelet. Det er et fascinerende liv, og på alle måter forskjellig fra min hverdag.

Mange av munkene hadde ferie (!), og vi fikk derfor oppleve ting mange andre ikke fikk lov til. Vår guide-munk synes det var utrolig gøy å ha arkivarer på besøk, og bød på litt ekstra. Det innebar blant annet at vi fikk komme inn i huset hvor Tripitaka-Koreana-skriftene oppbevares. Det er over 81.000 håndlagede sider med tekst på kinesisk, og det er verdens største og eldste intakte kanon i kinesisk skrift. Fantastisk! Samlingen er nå digitalisert, og står på Unescos verdensarvliste. Bygningen i seg selv var også utrolig. De designet i 1398 et hus som har sørget for at skriftene er i god stand også i dag. Forsøkene på å lage et moderne bygg for oppbevaring var ingen suksess, så boken ble fraktet tilbake til sitt opprinnelige bygg.

Opphold i tempelet er mulig for alle som ønsker det, og det er herved anbefalt om muligheten byr seg. Men vær litt godt uthvilt på forhånd...

For flere reisebrev se www.arkivrad.no